Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Ε.Μ.Μ.Ε.
Εαρινό εξάμηνο 2003
Σπ. Μοσχονάς, **Γενική Γλωσσολογία**

24 Μαρτίου & 1 Απριλίου 2003

Συνταγματικές και παραδειγματικές σχέσεις

Α. Saussure: «αυθαίρετες κατατμήσεις ενός συνεχούς» (σσ. 141, 150):

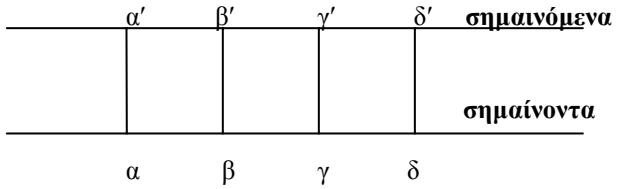

Β.

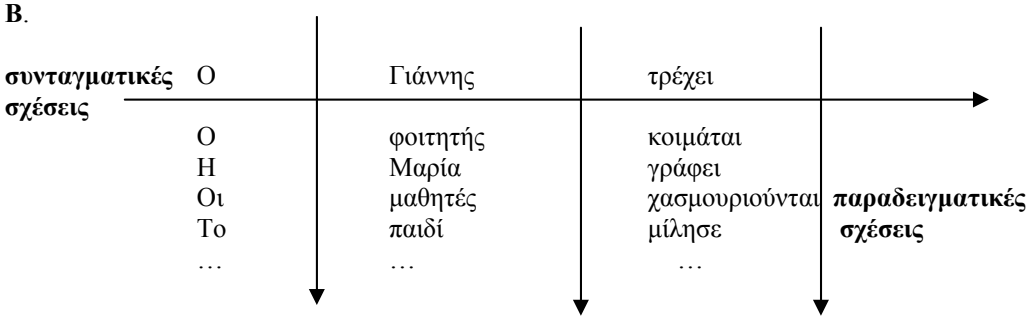

Συνταγματικές σχέσεις:	Παραδειγματικές σχέσεις:
διαδοχή, αλυσίδα, «ρύμη» του λόγου, «γραμμικότητα»	σχέσεις συνειρμικές
υποχρεωτικότητα, συνδυαστικότητα, συντακτική οργάνωση	επιλεκτικότητα, «εκφραστικές επιλογές», ποικιλότητα
συνύπαρξη στοιχείων: σχέσεις εν παρουσία	παραδειγματικότητα στοιχείων: σχέσεις εν απουσία
παράθεση στοιχείων	αντικατάσταση στοιχείων («πιθανές αντικαταστάσεις»)

Το *σύνολο των διαφορών* ενός στοιχείου από όλα τα υπόλοιπα στοιχεία στη συνταγματική αλυσίδα και από όλα τα στοιχεία με τα οποία βρίσκεται σε παραδειγματική σχέση προσδιορίζει την *αξία* του στοιχείου αυτού μέσα στο γλωσσικό σύστημα. Τα γλωσσικά στοιχεία συναπαρτίζουν ένα *σύστημα* (→ στρουκτουραλισμός / δομισμός).

Για τον προσδιορισμό αυτού του συνόλου διαφορών, συνήθως αναγνωρίζονται:

- Σχέσεις συνάφειας
- Σχέσεις αντίθεσης
- Σχέσεις διαφοράς.

Αλλά, στην πραγματικότητα, κάθε «γλωσσικό πρόβλημα» αναγνωρίζεται εν πολλοίς με τους δικούς του, ιδιαίτερους όρους, σαν μια *εστία* αντιθέσεων (συγκρίνετε: ρηματικό με ονοματικό σύστημα και, στη συνέχεια, ονοματικό με επιθετικό σύστημα).

Παράδειγμα του Saussure για την «αξία» των λεξικών μονάδων:

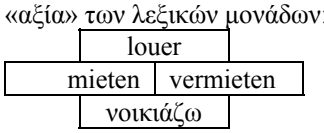

1. «Αξία»-«Σημασιολογικά πεδία». Εξετάστε τα κυριότερα «αισθήσεως σημαντικά» ρήματα στα ελληνικά και στα αγγλικά (*βλέπω, κοιτάζω, φαίνεται, ακούω-γεται, μυρίζω-ει, γεύομαι-έχει γεύση, see, look, looks/seems hear, listen to, smell-s, taste-s*· ερώτηση: τα *πιάνω/αγγίζω*, *touch* είναι «αισθήσεως σημαντικά»;). Δώστε αντιπροσωπευτικά παραδείγματα χρήσης για κάθε ρήμα. Στη συνέχεια, ταξινομήστε όλα τα ρήματα σε δύο συγκεντρωτικούς πίνακες, ανά αίσθηση (όραση, ακοή, όσφρηση, γεύση) και ανά «τροπικότητα» (οι πρώτες τρεις στήλες: *βλέπω, κοιτάζω, φαίνεται — see, look, looks/seems*). Τι αποκαλύπτει η σύγκριση των δύο πινάκων για την «αξία» των επιμέρους ρημάτων;
2. «Αξία». Σε τι διαφέρει το /b/ από το /p/ (/bíra/~/pira/); από το /v/ (/bira/~/víra/); από το /t/ (/bóra/~/tóra/); από το /d/ (/na bó/~/to dó/); από το /f/ (/bíra/~/fira/). Ως προς τι μοιάζουν/διαφέρουν τα ζεύγη φωνημάτων /b,p/, /b,v/, /b,t/; /f,v/; Ως προς τι μοιάζουν/διαφέρουν τα /t,v/; τα /p,v/; τα /p,b,t/; τα /b,d,v/; τα /p,t,b,d/; τα /t, d, v/; τα /p,t,b,d,f,v/;Παρατηρήστε ότι ορισμένες ομαδώσεις είναι πιο φυσικές από άλλες. Ποιες είναι αυτές;
3. Σχολιάστε τις ακόλουθες διατυπώσεις του Saussure:
   α. «η γλώσσα είναι ένα σύνολο διαφορών»
   β. «η γλώσσα είναι μορφή και όχι ουσία».